

מדינת ישראל
המשרד לענייני גמלאים
האגף הבכיר להשבת זכויות ורכוש יהודי

ירושלים, ט"ז אדר תשי"ע
 2 מרץ, 2010

התנועה למען
 איכות השלטון בישראל (ע"ר)

18.03.2010

נתקבל

בדואר רשום
ובפקס 02-5000076

לכבוד
 עו"ד נילי אבן חן, מנהלת
 גב' אילת רייכמן
 התנועה לאיכות השלטון
 ת.ד. 4207
 ירושלים 91043

שלום רב,

הנדון: יישום החלטות ממשלה שעניינן קידום זכויותיהם של יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן
 סימוכין: מכתבכם מיום 10.12.09

הריני לאשר קבלת מכתבכם שבסימוכין אשר מוען אל סגנית השר לענייני גמלאים, ד"ר לאה נס. להלן תשובת המשרד לענייני גמלאים – האגף להשבת זכויות ורכוש יהודי (להלן: "המשרד").

1. ביום 12.10.09 החליטה הממשלה להעביר את שטח הפעולה רישום ותיעוד זכויות היהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן ממשרד המשפטים למשרד לענייני גמלאים (להלן: "התחום"), במסגרתו הוקם לפני למעלה משנה אגף לנושא השבת זכויות ורכוש יהודי. כיוון שהתחום עבר כאמור לאחריות המשרד, פעלתי לריכוז החומרים בנושא כדי ליתן תשובה למכתבכם שבסימוכין. הדברים נכתבים בהסתמך על בירורים שערכתי.
2. לאחר הקמת המדינה טופל רישום זכויות היהודים יוצאי מדינות ערב במשרד החוץ ובמשרד האוצר.
3. בעקבות החלטת ממשלה מס' 34 מיום 28.9.1969, הטיפול בתחום בוצע במסגרת היחידה של היועץ למשפט ארצות ערב במשרד המשפטים, שבראשה עמד פרופ' יעקב מירון ז"ל. יחידה זו עסקה בנושאים רבים הקשורים למשפט מוסלמי ולמשפט ארצות ערב ובין יתר תפקידיה טיפלה גם בנושא רישום זכויות יהודים מארבע המדינות הבאות: עיראק, סוריה, מצרים ותימן.

מדינת ישראל המשרד לענייני גמלאים האגף הבכיר להשבת זכויות ורכוש יהודי

4. בשנים 1999 – 2000 הוחלט במשרד המשפטים לסגור את היחידה הנייל ולהעביר את כל החומרים שהצטברו במשך השנים לאחריות הממונה על העזרה המשפטית, עו"ד ז'אן קלוד נידם (להלן: "הממונה").
5. בהחלטת ממשלה מס' 1544 מיום 3.3.2002 הוחלט לחדש את החלטת ממשלה מס' 34 הנזכרת בסעיף 3 לעיל וכן להרחיבה כך שהרישום יתייחס לכלל היהודים שיצאו מאז שנות ה-40 של המאה ה-20 מארצות ערב וכן מאיראן ולא רק מארבע המדינות הנזכרות בהחלטה המקורית. כן נקבע כי הרישום יתבצע וירוכז במשרד המשפטים במסגרת תחום הממונה על העזרה המשפטית.
6. בשנת 2003 התקבלה החלטת ממשלה מס' 1250, אשר התייחסה ליהודי ארופה וארצות ערב גם יחד. בהחלטה האמורה נקבע בין היתר הקמתן של שתי ועדות רלוונטיות לתחום – האחת, ועדת שרים לענין השבת זכויות ורכוש יהודי (בראשות השר (לשעבר) נתן שרנסקי) והשניה ועדת היגוי בראשות מנכ"ל משרד המשפטים ומנכ"ל משרד החוץ, שתהא כפופה לוועדת השרים.
7. לאחר שהשר (לשעבר) שרנסקי התפטר מהממשלה, הוחלט כי הנושא יעבור לטיפולו של סגן השר (לשעבר) מיכאל מלכיאור. בהתאם לכך, התקבלה החלטת ממשלה 4279 מיום 2.10.05 בדבר הקמת ועדה בינמשרדית בראשות סגן השר (לשעבר) מיכל מלכיאור. בהמשך, לאחר חילופי שלטון, התקבלה והחלטת ממשלה 1263 מיום 25.2.07 בדבר הקמת ועדת שרים בראשות השר (לשעבר) רפי איתן.
8. בין לבין, הממונה עסק בין היתר בנושאים הבאים:
  - 8.1 הצלת הארכיונים וכל החומר התיעודי שהצטבר במשך השנים מאז עלייתם של יהודי ארצות ערב, חומר אשר היה במצב של התבלות מתקדמת ובחלקו עמד בפני כלייה. נסרקו למעלה מ- 200,000 מסמכים, אשר קוטלגו באמצעות מערכת מחשוב בסיסית לניהול מסמכים.
  - 8.2 לשם ביצוע הרישום בפועל של רכושם וזכויותיהם של יוצאי ארצות ערב ואיראן, הוכנו טפסי רישום חדשים מפורטים בשבע שפות (עברית, אנגלית, צרפתית, ספרדית, איטלקית, ערבית, ופרסית). טפסים אלה הופצו באמצעות ארגונים של יוצאי ארצות ערב ואיראן (המחלקה עמדה בקשר עם למעלה מ- 50 ארגונים כאלה בארץ כמו גם בחוץ לארץ), באמצעות כנסים יעודיים בארץ ובאמצעות אתר האינטרנט.
  - 8.3 רישום ואיסוף המידע הנוגע לזכויות היהודים ולרכושם הפרטי והקהילתי. תהליך עבודת איסוף ותיעוד המידע נעשה במספר אופנים:
    - טפסים: כאמור לעיל, הפצה של טופסי רישום ותיעוד מפורטים במספר שפות. הטופס יחד עם מסמכיו מתויקים ונסרקים והפונה מקבל מספר תיק, המהווה אישור על קבלת מסמכיו.

מדינת ישראל המשרד לענייני גמלאים האגף הבכיר להשבת זכויות ורכוש יהודי

- אתר אינטרנט: באתר האינטרנט לתחום אשר שכן באתר משרד המשפטים היו קישורים להפצת נתונים ומידע אודות פרשת יציאת היהודים מארצות ערב, מסמכים אופייניים, לוחות סטטיסטיים, סיפורים אישיים וכן מידע אודות הרכוש הפרטי והקהילתי אשר נותר במדינות האמורות. ניתן היה למלא כרטיס רישום ללקיחת פרטים בסיסיים באמצעות אתר האינטרנט. עם המעבר למשרד לענייני גמלאים, האגף להשבת זכויות ורכוש יהודי במשרד לענייני גמלאים פועל לפיתוח אתר עדכני.

- איסוף נתונים באמצעות עדויות אישיות בכתב ובעל פה ועבודת מחקר בארכיונים. המידע נאסף לצרכים אקדמיים, הסברתיים וכן לשם גיבוש מסמך כולל בעל משמעות היסטורית ומשפטית.

- צילום עדויות אישיות.

8.4 תיעוד נסיבות עזיבת היהודים מארצות ערב ואיראן.

8.5 שימור טפסים ומסמכים מקוריים שנאספו מאז שנות ה-50 בעלי ערך היסטורי.

8.6 עבודת מחקר היסטורית של חיי הקהילות היהודיות בכל אחת ממדינות ערב ואיראן ונסיבות עזיבתן.

8.7 עבודת מחקר משפטית בנושאים שונים, דוגמת ניתוח החקיקה המפלה בארצות ערב ובאיראן (החרמת רכוש, שלילת הזכויות הפוליטיות והאזרחיות של היהודים דוגמת: לימודים, זכויות פנסיוניות) וניתוח החקיקה הרלוונטית בסוגיית הפיצויים.

8.8 העלאת נושא זכויות היהודים מארצות ערב ומאיראן למודעות הקהל הישראלית והעולמית. עיקר המשימה הוא במאבק נגד "שכתוב ההיסטוריה" מצד העולם הערבי באשר לגירוש היהודים מארצות ערב – שכתוב אשר מביא לעיתים קרובות להכחשת גורלם של הפליטים היהודים מארצות ערב ומאיראן בדעת הקהל העולמית. נושא זה נשכח והושכח, ולכן נדרשים מאמצים רבים להעלותו על הסדר היום הלאומי והבינלאומי בפורומים ובבמות שונות בארץ ובעולם. לשם כך, פעל הממונה לפרסום נתונים ומידע מרוכז הנוגעים לסוגיית זכויות היהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן, לארגון כנסים בינלאומיים, לעבודת הסברה בארץ ובחו"ל ולעבודה משותפת עם קהילות וארגונים יהודיים בארץ ובעולם.

8.9 הקשר עם היהודים ברחבי העולם בוצע בתיאום עם ארגון W.O.J.A.C (World Organisation of Jews from Arab Countries) וארגון J.J.A.C (Justice for Jews from Arab Countries), יחד איתם אורגנו כנסים בינלאומיים ונעשו צעדים לקידום הרישום והתיעוד בקהילות השונות ברחבי העולם.

9. ועדות ההיגוי השונות עסקו בנושאים שוטפים ובתיאום הפעילות בנושא, ובכלל זה דרכים לביצוע התיעוד והרישום בארץ ובחו"ל, פרסום והסברה בארץ ובחו"ל, שיתוף פעולה עם ארגונים יהודיים שונים, סקירות רלוונטיות.

מדינת ישראל
המשרד לענייני גמלאים
האגף הבכיר להשבת זכויות ורכוש יהודי

10. כל הועדות הנזכרות בהחלטות הממשלה המפורטות במכתבך שבסימוכין הוקמו ופעלו. עם תילופי הממונים על התחום בממשלה, נעשתה בחינה מחודשת והתאמה של מנגנוני התיאום והפיקוח בתחום על פי שיקול דעת הממשלה המכהנת. נציין כי ועדות השרים שהוקמו בנושא אינן ועדות מכוח חוק, ולכן הן מסיימות את כהונתן עם סיום כהונת הממשלה שמינתה אותן (כך סיימה את כהונתה ועדת השרים בראשות השר (לשעבר) רפי איתן). על כן הטענה בסעיף 7 למכתבכם שבסימוכין (באשר לסיבה להקמה המחודשת של הועדות) אינה נכונה. הרכב הועדות הוא כמפורט בהחלטות הממשלה.
11. לאחר שועדת השרים בראשות השר (לשעבר) רפי איתן סיימה את תפקידה עם סיום כהונת הממשלה שהקימה אותה, ביום 12.10.09 קיבלה ממשלת ישראל הנוכחית החלטה מס' 791 על הקמת מועצה לאומית מייעצת להשבת זכויות ורכוש יהודי שתייעץ לממשלה ולראש הממשלה בין השאר בדבר השבת זכויות ורכוש של יהודים שעזבו את ארצות ערב כפליטים. בימים אלה מושלמת מלאכת הקמת המועצה.
12. כאמור לעיל, ביום 12.10.09 קיבלה הממשלה החלטה נוספת, החלטה מס' 792, על העברת שטח הפעולה רישום ותיעוד זכויות היהודים יוצאי מדינות ערב ואיראן ממשרד המשפטים למשרד לענייני גמלאים.
13. בעקבות זאת, התחום הנ"ל נמצא בתהליך קליטה במשרד לענייני גמלאים. האגף להשבת זכויות ורכוש יהודי פועל לעדכון מערכת הרישום באמצעות הקמת אתר אינטרנט ייעודי לנושא וכן לעדכון תוכנית העבודה לעניין פרסום בארץ ובעולם במטרה לעודד רישום זכויות יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן באמצעות האינטרנט. עם זאת, יודגש כי בשל הרגישויות המדיניות, שאלת הפרסום, היקפו ועיתויו תישקל בקפידה כך שניתן יהיה להפיק תועלת מעשית ממנו. משרד המשפטים אינו מפעיל עוד את אתר האינטרנט.
14. הנני סמוך ובטוח כי החלטת הממשלה בדבר העברתו של תחום הרישום והתיעוד של זכויות היהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן למשרד לענייני גמלאים, תסייע לקדם את הטיפול בתחום, ולסנכרן את הפעילויות השונות של משרדי הממשלה בתחום זה.
15. אנחנו לרשותכם בכל מידע נוסף.

בכבוד רב,

אהרון מור, מנהל בכיר
האגף הבכיר להשבת זכויות ורכוש יהודי

מדינת ישראל
המשרד לענייני גמלאים
האגף הבכיר להשבת זכויות ורכוש יהודי

העתקים :

ד"ר לאה נס, סגנית השר לענייני גמלאים

מר אהרון אזולאי, המנהל הכללי

מר ז'אן קלוד נידם, הממונה על העזרה המשפטית, משרד המשפטים